

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

SAK:n näkemykset keskittyvät teema-alueisiin a. Hoito ja huolenpito, b. Sivistys, koulutus ja tiede sekä c. Työ ja elinkeino.

Työelämässä suuri kysymys on naisten ja miesten välinen keskimääräinen palkkaero, jonka kaventuminen on ollut hidasta ja jonka eteen tulee tehdä toimenpiteitä edelleen. EUT:n oikeuskäytännön mukaan työehtosopimus ei oikeuta maksamaan samasta tai samanarvoisesta työstä erilaista palkkaa. Myös työtuomioistuin on todennut samoin. Sama on todettu tasa-arvolain esitöissä. Perusteettomien palkkaerojen vähentämiseksi tämä pitäisi toteuttaa myös käytännössä.

Suomen työmarkkinat ovat eriytyneet vahvasti sukupuolen mukaan ja koulutusvalinnat ovat yksi tilannetta ylläpitävä tekijä. Sukupuolten välinen tasa-arvo ei toteudu koulutusjärjestelmässä ja sen käsitteleminen osana tasa-arvopoliittista selontekoa on tärkeää. Kaikilla koulutustasoilla ja -muodoilla tulee hakea ratkaisuja, joiden avulla eriytymistä voidaan vähentää. Koulutuksen arviointineuvosto KARVI:n tekemiä arviointeja on syytä hyödyntää. Oppimistuloksia mittaavissa tutkimuksissa havaitaan selkeitä eroja sukupuolten välillä. Esim. lukutaidossa tyttöjen osaaminen oli poikien osaamista parempaa, ja ero tyttöjen ja poikien välillä on Suomessa OECD-maiden suurin (PISA 2018). Koulupudokkaista suurin osa on poikia. Vuonna 2018 tytöistä 65 % haki ensisijaisesti lukioon, pojista 54 % ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen. Vaikka ammatillinen tutkinto antaa jatko-opintokelpoisuuden, vain pieni osa jatkaa ammatillista reittiä korkeakouluihin. Myös aikuiskoulutuksen osallistumisasteessa on sukupuolten välisiä eroja. Esimerkiksi aikuiskoulutustukea

hyödyntävät ensisijaisesti julkisella sektorilla työskentelevät naiset, kun taas teollisuudessa työntekijätehtävissä työskentelevät miehet eivät juurikaan käytä tukimuotoa.

Vanhemmuuden vastuiden tasaisempi jakautuminen molempien vanhempien kesken on yksi keskeinen tulevaisuuden tasa-arvokysymys. Marinin hallitusohjelman mukaisesti perhevapaita uudistetaan niin, että vanhempainvapaiden käyttö jakautuisi tasaisemmin vanhempien kesken. Parhaillaan valmisteilla oleva perhevapaaudistus on tarkoitus astua voimaan elokuussa 2022. Uudistuksessa lisätään merkittävästi perhevapaiden joustavampaa käyttöä, toisen vanhemman (usein isän) vapaiden kiintiötä sekä otetaan huomioon erilaiset perhemuodot. Uudistuksen onnistuminen on kuitenkin kiinni paljolti siinä, kuinka erityisesti isien vapaiden käyttö muuttuu uudistuksen myötä. Uudistuksen vaikutuksia on seurattava tarkasti. Selonteon aikaraami huomioiden perhevapaaudistuksesta ei välttämättä saada vielä tarkkaa tietoa perheiden vapaiden käytöstä, mutta seurannan avulla voidaan saada suuntaviivoja mahdollisille uudistustarpeille. Lähempänä tulevaisuudessa on kuitenkin pohdittava kotihoidon tuen tilanne erityisesti naisten käytössä olevana tukimuotona. Kotihoidon tuen käyttäjistä yli 90 prosenttia on naisia, ja sillä on suora vaikutus naisten palkkakertymään, työmarkkina-asemaan sekä eläkkeisiin. Kotihoidon tuella on tarpeensa, mutta sitä tulisi uudistaa ottaen huomioon nyt käsillä oleva perhevapaaudistus, tuen tasaisempi jakautuminen molempien vanhempien kesken sekä erityisesti etuuden käyttäjien työllisyys- ja koulutustilanteen parantaminen.

Työntekijöihin kohdistuva henkinen sekä fyysinen väkivalta ja sen uhka ja seksuaalinen häirintä. Monilla naisvaltaisilla aloilla ilmenee jopa hyvinkin raakaa väkivaltaa asiakkaiden, matkustajien, potilaiden, hoivattavien, oppilaiden ja opiskelijoiden tms. taholta. Yksintyöskentely palveluvaltaisilla ja hoitoalalla yleistyy, mikä lisää sekä asiakas- että ulkopuolisen väkivallan uhkaa. Työyhteisön sisällä tapahtuva seksuaalinen häirintä, joka tapahtuu usein ”piilossa”, eli joka ei tule ilmi, ellei uhri uskalla tuoda sitä esiin. Terveyttä haittaava ja työkyvyttömyyttä aiheuttava työn psykososiaalinen kuormitus on ilmiö, joka koskettaa erityisesti naisvaltaisia aloja.

Suomen vahvuus on korkea osaaminen ja yhteiskunnallinen tasa-arvo sekä demokraattinen päätöksenteko ja päätöksenteon läpinäkyvyys sekä vähäinen korruptio. Näitä kaikkia tulee edelleen edistää. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että tuloerot eivät kasva ja että palkalla tulee toimeen.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

Miesten ja naisten keskimääräinen palkkaero kapenee nykyisestä. Suomessa toteutuu nykyistä paremmin tavoite: Sama palkka samasta ja samanarvoisesta työstä. Työpaikat toimivat aktiivisesti tasa-arvon ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.

Työpaikoilla vallitsee palkka-avoimuus, jolloin palkkojen perusteet ovat työpaikalla kaikkien nähtävissä ja erilaiset palkkatasot perusteltavissa asiallisin perustein.

Segrekaatio eli miesten ja naisten eriytyminen eri ammattialoille on pienentynyt merkittävästi. Koulutuksellista tasa-arvoa käsitellään laajasti koulutuspoliittisessa selonteossa, joka annetaan eduskunnalle kevään 2021 aikana. Parhaillaan se on lausuntokierroksella, 22.1. asti. Sukupuolten välinen tasa-arvo on varsin ohutta ko. luonnoksessa ja se tulee huomioida vahvemmin myös koulutuspoliittisessa selonteossa. Koulutuspoliittista selontekoa on syytä hyödyntää tasa-arvopoliittisen selonteon valmistelussa.

Ansiosidonnaisten perhevapaiden sekä kotihoidon tuen käytön tasaisempi jakautuminen vanhempien kesken. Isien vapaiden käyttöä tulee tukea. Perhevapaiden tasaisempi jakautuminen vanhempien kesken voi parantaa naisten työmarkkina-asemaa, palkkakertymää ja eläkkeitä sekä parantaa isien suhdetta lapsiinsa. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen oltava nykyistä helpompaa. Työntekijän tarpeista lähtevät työaikajärjestelyt yleistyvät.

Työntekijöihin kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen häirintä vähenevät. Työsuojeluvalvonnalla on varmistettava, että riskialoilla työpaikkojen vaarojen arvioinnissa riski on selvitetty ja että on toteutettu toimenpiteet väkivallan tai sen uhan poistamiseksi tai hallitsemiseksi. HE 226/2020 muutosesitys on tehty laittoman uhkauksen saattamisesta virallisen syytteen alaiseksi, mikä parantaa merkittävästi työntekijöiden oikeusasemaa väkivaltatilanteiden osalta. Periaatteena lainsäädännössä on oltava, että kaikki väkivallan teot ja uhkailut työpaikoilla ovat täysimääräisesti virallisen syytteen alaisia. Poliisin resursseja on lisättävä ja palvelut turvattava yhdenvertaisesti alueellisesti niin, että viranomaisapua on saatavissa riittävän nopeasti. Työpaikkojen turva- ja hälytysvälineistön edellyttämistä nykyistä laajemmin on lisättävä, ja yksintyöskentelyä erityisen väkivallan uhan työpaikoilla rajoitettava. ILO sopimuksen 190/ väkivallan ja häirinnän torjuntaa työelämässä koskeva sopimus ja suositus tulee ratifioida pikaisesti.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Suomen tulee edistää ja vauhdittaa EU:n palkka-avoimuusdirektiivin aikaansaamista komissaari von der Leyenin lupauksen mukaisesti. Direktiivi edesauttaa palkka-avoimuuden lisäämistä suomalaisessa työelämässä ja tasa-arvoa säätelevässä lainsäädännössä.

Suomen tulee tukea komission esittämää vähimmäispalkkadirektiiviä. Direktiivin tavoitteleva työehtosopimukseen ja riittäviin lakisääteisiin vähimmäispalkkoihin perustuva pienimpien palkkojen korottaminen parantaisi palkkoja erityisesti matalan palkkatason töissä, joissa naiset ovat yliedustettuja. Välillisesti tämä vähentäisi myös muun muassa naisten eläkeköyhyyttä.

Suomen tulee ajaa direktiiviä työn terveyttä haittaavan psykososiaalisen kuormituksen hallitsemiseksi työpaikoilla. Työsuojelun puitedirektiivin nojalla on annettu useita fyysisten työsuojeluriskien hallintaa tarkentavia säännöksiä, mutta työn henkisestä kuormituksesta ei. Henkinen kuormitus on suuri haaste niin eurooppalaisessa kuin suomalaisessa työelämässä ja koskee kaikkia sukupuolia, mutta riskit korostuvat usein naisvaltaisilla aloilla ja ammateissa.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopolitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

Lainsäädännöllä ja tehokkaalla valvonnalla tulee taata työpaikkojen sisäinen palkka-avoimuus ja työntekijöitten syrjimättömyys.

Lainsäädäntötasolla perhevapaiden käytön tasaisempaa jakautumista vanhempien kesken tulee tukea esimerkiksi lisäämällä toiselle vanhemmalle kiintiöityä osuutta, kuten nyt perhevapaaudistuksen yhteydessä tehdään.

Ns. matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja tulee kehittää. Ammattiliitoille ja tasa-arvoa edistäville yhdistyksille on säädettävä kanneoikeus. Oikeuden saaminen kestää nykyisin liian kauan ja on liian kallista. Myös valvontaa on syytä tehostaa.

Työn henkinen kuormittavuus koskettaa kaikkia, ja erityisesti naisvaltaisia aloja. Aiheesta tulisi säätää työturvallisuuslakia tarkentava säännös työpaikan vähimmäisvelvoitteista terveyttä haittaavan psykososiaalisen kuormituksen hallitsemiseksi. ILO sopimuksen 190/ väkivallan ja häirinnän torjuntaa työelämässä koskeva sopimus ja suositus tulee ratifioida pikaisesti.

Translaki on uudistettava syrjimättömäksi.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

Moniperusteisen syrjinnän havaitsemisessa ja oikeuksien saamisessa on ongelmia. Selonteossa pitäisi käsitellä keinoja, joilla moniperusteista syrjintää ehkäistään. Ongelmana on myös heikko oikeuksiin pääseminen. Erityisenä esteenä on se, että valvonta on hajautettu syrjintäperusteen mukaan. Selonteossa pitäisi tämän vuoksi arvioida valvonnan yhdistämistä ja tehostamista.

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

Nykyisen hallitusohjelman tasa-arvotoimenpiteet tulee toteuttaa tehokkaasti.

On yhteiskunnassa esiintyviä ilmiöitä, joiden tarkastelussa on nykyistä selvemmin huomioitava niiden erilaiset vaikutukset eri sukupuoliin. Tällaisia ovat mm. koronapandemia, työllisyys/vajaatyöllisyys, pätkätyöt ja muut epätyypilliset työsuhteet, ilmastonmuutos, teknologian muutos ja digitalisaatio, väestön ikärakenteen muutos.

Latvatalo Eveliina
SAK ry - Työehdot-osasto työympäristö- ja tasa-arvoasioiden asiantuntija
Anne Mironen